

УДК 378.147:34(477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.02.2.46>

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ УКРАЇНИ

Шелепа А.А.,
науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
з проблем державотворення та правозастосування
Навчально-наукового інституту права та психології
Національної академії внутрішніх справ
ORCID: 0009-0008-0004-9310

Шелепа А.А. Організаційно-правові засади діяльності юридичної клініки вищого навчального закладу України.

У статті здійснено комплексне дослідження організаційно-правових засад діяльності юридичної клініки закладу вищої освіти України як важливого складника системи підготовки майбутніх правників, інструменту практико-орієнтованого навчання та форми реалізації соціальної місії юридичної освіти. Обґрунтовано, що юридична клініка посідає особливе місце у структурі закладу вищої освіти, оскільки забезпечує не лише набуття здобувачами освіти практичних професійних умінь і навичок, а й сприяє формуванню у них відповідального ставлення до майбутньої професійної діяльності, правової культури, правосвідомості, навичок етичної комунікації та усвідомлення суспільного значення правничої допомоги. Доведено, що функціонування юридичної клініки створює належні умови для поєднання теоретичної підготовки з практикою, розвитку у майбутніх юристів умінь аналізувати юридично значущі життєві ситуації, надавати правові консультації, складати правові документи, працювати з нормативною базою та комунікувати з особами, які потребують правничої допомоги.

Проаналізовано сутність юридичної клініки як організаційної форми освітньої, практичної та правопросвітницької діяльності, з'ясовано її основні завдання, принципи, функції та місце в системі юридичної освіти. Визначено, що організаційно-правові засади її діяльності охоплюють нормативне регулювання порядку створення і функціонування, особливості внутрішньої структури, кадрового забезпечення, розподілу функцій між керівником, куратором, консультантами та здобувачами освіти, а також механізми координації клінічної роботи та взаємодії з іншими суб'єктами правовідносин. Наголошено, що належне організаційне та правове забезпечення діяльності юридичної клініки безпосередньо впливає на якість професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі права, результативність правопросвітницької діяльності та реальну доступність правничої допомоги для соціально вразливих категорій населення.

Окрему увагу приділено актуальним проблемам функціонування юридичних клінік в Україні, серед яких виокремлено недостатню уніфікацію підходів до визначення їх правового статусу, внутрішньої організації, обсягу повноважень учасників клінічного процесу та єдиних стандартів здійснення клінічної діяльності. Підкреслено необхідність подальшого вдосконалення організаційно-правових засад діяльності юридичних клінік з урахуванням сучасних вимог до юридичної освіти, розвитку практико-орієнтованого навчання, цифровізації освітнього процесу та розширення форм надання правничої допомоги населенню.

Ключові слова: діяльність, клініка, право, освіта, організація, статус, регулювання, функції, практика, допомога.

Shelepa A.A. Organizational and legal principles of the activity of a legal clinic of a higher educational institution of Ukraine.

The article provides a comprehensive study of the organizational and legal foundations of the operation of a legal clinic within a higher education institution in Ukraine as an important component of the system for training future lawyers, a tool of practice-oriented learning, and a form of implementing the social mission of legal education. It is substantiated that a legal clinic occupies a special place in the structure of a higher education institution, since it ensures not only that students acquire practical professional skills and abilities, but also contributes to the development of a responsible attitude toward their future professional activity, legal culture, legal awareness, skills of ethical communication, and an understanding of the social significance of legal aid. It is proved that the functioning of a legal clinic creates proper conditions for combining theoretical training with practice, developing in future

lawyers the ability to analyse legally significant life situations, provide legal consultations, draft legal documents, work with the regulatory framework, and communicate with persons in need of legal assistance.

The essence of a legal clinic as an organizational form of educational, practical, and legal awareness-raising activity is analysed, and its main tasks, principles, functions, and place in the system of legal education are clarified. It is determined that the organizational and legal foundations of its activity encompass the regulatory framework governing its establishment and operation, the peculiarities of its internal structure, staffing, the distribution of functions between the head, supervisor, consultants, and students, as well as mechanisms for coordinating clinical work and interaction with other subjects of legal relations. It is emphasized that proper organizational and legal support for the activity of a legal clinic directly affects the quality of professional training of future legal specialists, the effectiveness of legal awareness-raising activities, and the actual accessibility of legal aid for socially vulnerable categories of the population.

Particular attention is paid to the current problems of the functioning of legal clinics in Ukraine, among which insufficient unification of approaches to defining their legal status, internal organization, the scope of powers of participants in the clinical process, and uniform standards for carrying out clinical activity are identified. The need for further improvement of the organizational and legal foundations of legal clinics' activity is emphasized, taking into account modern requirements for legal education, the development of practice-oriented learning, the digitalization of the educational process, and the expansion of forms of providing legal assistance to the population.

Key words: activity, clinic, law, education, organization, status, regulation, functions, practice, assistance.

Постановка проблеми. У сучасних умовах розвитку правової держави, реформування системи вищої освіти та посилення уваги до практичної підготовки майбутніх правників особливого значення набуває діяльність юридичних клінік закладів вищої освіти України. Саме юридична клініка є важливим засобом поєднання теоретичного навчання з практикою, формування професійних компетентностей здобувачів освіти, розвитку в них навичок правозастосування, правового консультування та комунікації з громадянами. Водночас юридичні клініки виконують і соціально значущу функцію, забезпечуючи надання ної правничої допомоги, правопросвітницьку роботу та сприяючи підвищенню рівня правової культури населення. За таких умов питання визначення організаційно-правових засад їх діяльності набуває не лише теоретичного, а й вагомого практичного значення.

Водночас, попри наявність окремих наукових напрацювань і нормативних положень, у цій сфері зберігається низка дискусійних і недостатньо врегульованих питань, пов'язаних із правовим статусом юридичних клінік, особливостями їх організаційної побудови, порядком функціонування, кадрового забезпечення, визначенням меж повноважень учасників клінічної діяльності та місцем юридичної клініки у системі забезпечення практико-орієнтованої юридичної освіти. Додаткової актуальності зазначеній проблематиці надає необхідність адаптації діяльності юридичних клінік до сучасних викликів, пов'язаних із цифровізацією освітнього процесу, розширенням доступу до правничої допомоги та удосконаленням механізмів підготовки конкурентоспроможного фахівця-юриста. У свою чергу, це зумовлює потребу комплексного наукового осмислення організаційно-правових засад діяльності юридичної клініки закладу вищої освіти України.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання організаційно-правового забезпечення діяльності юридичних клінік, реалізації права на правничу допомогу, функціонування інституцій у сфері публічного адміністрування, а також нормативного забезпечення практико-орієнтованої юридичної освіти певною мірою знайшли відображення у працях вітчизняних учених-адміністративістів, зокрема В.Б. Авер'янова, Ю.П. Битяка, О.Ф. Андрійко, В.К. Колпакова, О.В. Кузьменко, І.Д. Пастуха, Т.О. Коломоєць, І.П. Голосніченка, Р.А. Калюжного, О.М. Бандурки та ін. У працях цих науковців сформовано важливе теоретичне підґрунтя для осмислення правової природи форм юридичної діяльності, механізмів адміністративно-правового регулювання, засад функціонування публічних і суспільно значущих інституцій, а також забезпечення прав і законних інтересів людини у відповідних правовідносинах. Водночас, попри наявність вагомих наукових напрацювань дослідження, присвячені саме організаційно-правовим засадам діяльності юридичної клініки закладу вищої освіти України, нині залишаються фрагментарними.

Мета статті полягає у комплексному дослідженні організаційно-правових засад діяльності юридичної клініки закладу вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу. Діяльність юридичної клініки в системі вищої юридичної освіти доцільно розглядати як одну з інституційних форм забезпечення практико-орієнтованої підготовки майбутніх правників. За своєю організаційною природою юридична клініка функціонує як струк-

турний підрозділ закладу вищої освіти, у якому здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю «Право», та використовується як база для проходження навчальної практики, насамперед здобувачами старших курсів. Такий підхід свідчить, що юридична клініка інтегрована в освітній процес не як допоміжний елемент, а як важливий механізм формування прикладних професійних компетентностей. Її функціонування підпорядковане загальним вимогам законодавства України, положенням статуту закладу вищої освіти та актам, що регламентують внутрішню організацію клінічної діяльності [6]. Водночас юридична клініка не наділяється статусом юридичної особи, а отже, реалізує свої завдання в межах організаційно-правової структури відповідного закладу вищої освіти, використовуючи його матеріально-технічну базу, майно, а також, за потреби, офіційні реквізити у вигляді штампів і бланків [11].

Нормативне закріплення мети діяльності юридичної клініки дає підстави стверджувати, що цей інститут поєднує в собі декілька взаємопов'язаних функціональних напрямів [8]. Передусім йдеться про освітню складову, оскільки юридична клініка покликана забезпечити підвищення рівня практичних знань, умінь і навичок студентів юридичних спеціальностей, а також упровадження в навчальний процес елементів практичної підготовки у сфері надання юридичних послуг. Саме в межах клінічної діяльності здобувачі освіти набувають первинного досвіду роботи з реальними правовими ситуаціями, вчать аналізувати звернення, застосовувати норми законодавства, готувати проекти документів і здійснювати правове консультування під контролем науково-педагогічних працівників або кураторів. У цьому аспекті юридична клініка виступає важливим засобом подолання розриву між теоретичним навчанням і практикою правозастосування.

Не менш важливою є соціальна спрямованість діяльності юридичної клініки. Її призначення полягає не лише у професійному становленні майбутнього юриста, а й у сприянні забезпеченню доступу до правової допомоги для представників соціально вразливих груп населення [1]. Завдяки цьому юридична клініка виконує суспільно корисну функцію, оскільки сприяє підвищенню рівня правової обізнаності громадян, формуванню правової культури та поширенню знань про механізми захисту прав і свобод. Поряд із цим важливим завданням юридичної клініки є виховання студентів у дусі поваги до принципів верховенства права, справедливості та людської гідності, що надає їй діяльності не лише прикладного, а й ціннісно-орієнтованого змісту [9].

Окремо слід наголосити, що юридична клініка виконує також комунікативно-координаційну функцію, оскільки сприяє розвитку співробітництва між закладами вищої освіти та органами судової влади, правоохоронними органами, органами юстиції, державної влади, місцевого самоврядування, а також іншими установами й організаціями [10]. Така взаємодія розширює можливості практичної підготовки студентів, посилює прикладний характер юридичної освіти та створює умови для кращого розуміння майбутніми правниками особливостей функціонування правової системи. Отже, юридична клініка має розглядатися як багатофункціональний структурний підрозділ закладу вищої освіти, діяльність якого поєднує освітню, соціальну, правопросвітницьку та організаційно-комунікативну складові, що в сукупності забезпечують їй важливе місце у сучасній системі підготовки фахівців у галузі права [4].

Конкретизація завдань юридичної клініки дає змогу точніше визначити її функціональне призначення в системі юридичної освіти. Насамперед йдеться про створення організаційних умов для набуття студентами навичок практичної діяльності за фахом, а також про забезпечення проходження ними навчальної й виробничої практики. У цьому контексті юридична клініка виступає не лише місцем апробації набутих теоретичних знань, а й середовищем формування професійної готовності до майбутньої правничої діяльності [10]. Саме через залучення студентів до роботи з реальними зверненнями, правовими питаннями та практичними кейсами досягається розвиток прикладних компетентностей, які неможливо повною мірою сформувати виключно в межах аудиторного навчання.

Водночас завдання юридичної клініки мають соціально-комунікативний характер. Надання безоплатних юридичних консультацій соціально вразливим категоріям населення, проведення заходів із правової освіти та налагодження ефективного інформаційного обміну між клінікою, громадянами і засобами масової інформації свідчать про її спрямованість на практичне реагування на суспільні правові потреби [7]. Така модель діяльності дозволяє юридичній клініці виконувати роль посередника між правничою освітою та суспільством, забезпечуючи одночасно і професійне становлення майбутніх юристів, і поширення правових знань серед населення. Не менш значущим завданням є організація безпосередньої комунікації студентів із фахівцями-практиками судових, правоохоронних, державних та самоврядних органів, що сприяє розширенню уявлень здобувачів освіти про реальні механізми правозастосування [8].

Для належного функціонування юридичної клініки недостатньо лише формального визначення її мети та завдань; необхідним є створення цілісного організаційного механізму, який забезпечує

системність клінічної діяльності. З цією метою заклад вищої освіти має інтегрувати клінічний компонент в освітній процес через запровадження спеціальних навчальних курсів, проведення тематичних теоретичних і практичних занять, а також організацію правоосвітніх та правороз'яснювальних заходів. Важливе значення має робота з правовими документами, інформаційними базами, аналітичними матеріалами, підготовка інформаційних публікацій для населення, а також проведення науково-практичних заходів, у межах яких відбувається узагальнення практичного досвіду та обговорення актуальних проблем правозастосування. Окремим напрямом виступає аналіз судової практики України, рішень Європейського суду з прав людини, а також досвіду вирішення юридичних питань у діяльності органів публічної влади, що істотно підсилює аналітичний і дослідницький потенціал юридичної клініки. Важливою умовою розвитку цього інституту слід визнати також міжклінічну співпрацю, у тому числі з юридичними клініками інших закладів вищої освіти в Україні та за її межами, оскільки така взаємодія сприяє обміну досвідом, виробленню спільних підходів і поширенню кращих практик [4].

Принципи діяльності юридичної клініки визначають не лише загальні засади її функціонування, а й стандарти поведінки учасників клінічного процесу. Їх зміст орієнтує діяльність юридичної клініки на утвердження поваги до права, справедливості та людської гідності, що формує ціннісну основу правничої підготовки. Не менш важливими є принципи спрямованості на захист прав і свобод людини, гуманізму, законності та верховенства права, адже саме вони визначають соціальне призначення клінічної роботи та її відповідність загальним засадам правової держави. Поряд із цим принципи об'єктивності, безоплатності, конфіденційності, компетентності та добросовісності забезпечують належну якість правничої допомоги, довіру до діяльності юридичної клініки та дотримання професійно-етичних вимог. У сукупності ці принципи формують нормативно-ціннісну основу діяльності юридичної клініки як інституції, що поєднує навчальну, правозахисну і суспільно корисну функції [8].

Організаційний механізм діяльності юридичної клініки передбачає чіткий розподіл управлінських, координаційних і виконавських функцій між адміністрацією закладу вищої освіти, керівництвом клініки, викладачами-кураторами та студентами-консультантами. Загальне керівництво юридичною клінікою покладається на керівника закладу вищої освіти, що свідчить про інституційну включеність цього підрозділу в загальну систему управління відповідним освітнім закладом [5]. Такий підхід має важливе значення, оскільки забезпечує офіційний характер діяльності юридичної клініки, її організаційну підзвітність та узгодженість із завданнями освітнього процесу. Безпосереднє управління клінікою здійснює її керівник, який призначається у встановленому внутрішньому порядку, що дає підстави розглядати його як ключову фігуру в механізмі організації клінічної роботи, відповідальну за планування, координацію та належне функціонування цього структурного підрозділу. Водночас визначення структури юридичної клініки та чисельності її працівників віднесено до компетенції керівника закладу вищої освіти, що дає можливість адаптувати внутрішню побудову клініки до реальних кадрових, матеріальних і освітніх можливостей конкретного закладу.

Особливе місце в організації роботи юридичної клініки займають студенти-консультанти, оскільки саме вони є безпосередніми учасниками надання правничої допомоги в межах клінічного навчання. Нормативне закріплення того, що такими консультантами виступають здобувачі старших курсів, які навчаються за правничим профілем, підкреслює зв'язок клінічної діяльності з належним рівнем фахової підготовки. Разом із тим участь студентів у роботі клініки не має самостійного та автономного характеру, а здійснюється під керівництвом викладачів-кураторів, що забезпечує поєднання навчальної мети з вимогами законності, професійної етики та належної якості правової допомоги. Важливо, що порядок залучення студентів до клінічної діяльності, строки їх участі та кількісний склад визначаються локальними актами закладу вищої освіти, що дозволяє враховувати специфіку організації освітнього процесу та рівень підготовленості здобувачів освіти [8].

Функціональне навантаження викладачів-кураторів та інших працівників юридичної клініки має комплексний характер і не зводиться виключно до загального нагляду за роботою студентів. Саме ці особи забезпечують методичний і теоретичний супровід клінічної діяльності, вирішують питання щодо прийнятності звернень, визначають доцільність їх розподілу між студентами-консультантами, супроводжують кожну конкретну справу, а також контролюють відповідність підготовлених консультацій та документів вимогам законодавства й професійної етики [3]. Такий спосіб організації роботи свідчить про те, що юридична клініка є не просто майданчиком для проходження практики, а спеціально організованим освітньо-практичним середовищем, у якому професійне навчання поєднується з постійним фаховим контролем. Саме завдяки цьому забезпечується баланс між навчальним інтересом студента та необхідністю належного захисту прав осіб, які звертаються по допомогу.

Окрему увагу слід приділити вимогам до організації роботи юридичної клініки, які формують базові стандарти її функціонування. Насамперед заклад вищої освіти повинен створити належні умови для діяльності клініки, що охоплює не лише матеріально-технічне забезпечення, а й організаційну доступність її роботи для громадян. Істотне значення має також забезпечення відкритості інформації про діяльність юридичної клініки: відомості про порядок її роботи та відповідне положення мають бути оприлюднені таким чином, щоб особи, які потребують правничої допомоги, могли безперешкодно ознайомитися з ними. Важливою гарантією належної організації клінічної роботи є обов'язок інформування клієнта про прийняття його звернення до розгляду або про мотивовану відмову в такому прийнятті. Такий підхід сприяє прозорості діяльності юридичної клініки та підвищує рівень довіри до неї як до інституції, що діє в інтересах людини [8].

Не менш важливим елементом організаційного забезпечення є регламентація порядку розгляду звернень. Хоча правнича допомога, як правило, має надаватися безпосередньо під час прийому, нормативно передбачена можливість установа іншого строку розгляду у випадках, коли порушене питання потребує додаткового вивчення. Це свідчить про прагнення поєднати оперативність реагування з вимогами якості та обґрунтованості юридичної консультації [5]. Водночас важливою ознакою належної організації діяльності юридичної клініки є забезпечення зворотного зв'язку з клієнтом, зокрема через можливість залишити відгук про якість наданої правової допомоги. Такий механізм виконує не лише комунікативну, а й контрольну функцію, оскільки дозволяє оцінювати ефективність роботи клініки та виявляти напрями її подальшого вдосконалення.

Завершальним елементом внутрішньої організації клінічної діяльності є належне ведення обліку прийому громадян. Реєстрація звернень у журнальній або, за наявності технічних можливостей, у комп'ютерній формі має важливе значення для систематизації роботи, контролю за рухом справ, фіксації результатів консультаційної діяльності та забезпечення внутрішньої дисципліни в роботі юридичної клініки. Крім того, належний облік створює підґрунтя для подальшого узагальнення практики, аналізу найбільш поширених категорій звернень та вдосконалення організації правопросвітницької і консультативної роботи. Саме тому організаційно-правові засади діяльності юридичної клініки слід розглядати не лише крізь призму її завдань і функцій, а й через механізми управління, координації, контролю та документування, від яких безпосередньо залежить ефективність її функціонування [8].

Важливою складовою організаційно-правового механізму діяльності юридичної клініки є визначення правового становища студентів-консультантів, адже саме вони є безпосередніми учасниками клінічної роботи. Показово, що їх залучення до діяльності клініки здійснюється на конкурсних засадах. Такий підхід має принципове значення, оскільки дає можливість відібрати найбільш підготовлених, вмотивованих і дисциплінованих здобувачів освіти, здатних належно виконувати покладені на них завдання. Конкурсний порядок прийняття до юридичної клініки водночас підкреслює, що клінічна діяльність є не факультативним елементом участі студентів у позааудиторній роботі, а особливою формою професійного становлення, яка потребує належного рівня знань, відповідальності та готовності працювати з реальними правовими ситуаціями. Зміст прав студентів-консультантів свідчить про їх подвійний статус у структурі юридичної клініки: з одного боку, вони є здобувачами освіти, які набувають знання, практичні навички та досвід, необхідні для майбутньої професійної діяльності, а з іншого – активними учасниками організації та реалізації клінічної роботи. Право ознайомлюватися з матеріалами справ, брати участь у їх обговоренні, бути присутніми під час розгляду інших звернень, користуватися бібліотекою і правовими базами даних, долучатися до різних проєктів, програм та просвітницьких заходів забезпечує комплексність клінічної підготовки [11]. Не менш важливим є право проходити на базі клініки навчальну та виробничу практику, а також брати участь у вирішенні організаційних питань її діяльності. У свою чергу, це дає підстави стверджувати, що юридична клініка створює для студента не лише умови для набуття прикладних професійних умінь, а й простір для розвитку ініціативності, відповідальності та розуміння внутрішньої організації правничої діяльності.

Поряд із правами нормативно закріплено й систему обов'язків студентів-консультантів, яка відображає підвищений рівень вимог до їх професійної та етичної поведінки. Йдеться, зокрема, про обов'язок відвідувати заняття, семінари, тренінги та інші заходи, що проводяться в межах клінічної роботи, постійно поглиблювати свої фахові знання, дотримуватися етичних норм і забезпечувати конфіденційність інформації, отриманої під час роботи з клієнтами. Крім того, на студентів покладається обов'язок дотримуватися правил внутрішнього розпорядку, виконувати вказівки керівництва юридичної клініки, чергувати за встановленим графіком, брати участь у консультуванні громадян, а в окремих випадках — долучатися до ведення справ у відповідних органах та установах у межах, визначених законодавством і дорученнями керівництва. Завершальним елементом такої діяльності є подання письмового звіту, що має значення не лише для контролю, а й для оцінювання

результатів клінічної підготовки студента. У сукупності це свідчить, що участь у роботі юридичної клініки передбачає не формальну присутність студента, а системну й дисципліновану діяльність, наближену за своїм змістом до реальної правничої практики [8].

Окремого значення в контексті забезпечення ефективності юридичної клініки набуває її матеріально-технічна база. Належне функціонування такого структурного підрозділу неможливе без виділення спеціально обладнаного приміщення, придатного одночасно для організації навчального процесу та приймання громадян з метою надання правової допомоги. Це означає, що юридична клініка повинна мати не лише формальний статус у межах закладу вищої освіти, а й реальні умови для здійснення своєї освітньої та консультативної діяльності. Забезпечення її комп'ютерною технікою, доступом до правових баз даних, мережі Інтернет, засобами телефонного зв'язку, меблями та іншим необхідним обладнанням створює підґрунтя для належної організації роботи з клієнтами, пошуку актуальної правової інформації, підготовки консультацій і документів, а також для повноцінної участі студентів у клінічному навчанні. Відтак матеріально-технічне забезпечення слід розглядати як одну з обов'язкових організаційних передумов реального, а не декларативного функціонування юридичної клініки [2].

Не менш важливим елементом є фінансове забезпечення діяльності юридичної клініки, оскільки саме воно визначає стабільність її функціонування та можливість розвитку [2]. Нормативно передбачено, що фінансування може здійснюватися не лише за рахунок коштів закладу вищої освіти, а й за рахунок грантів міжнародних та українських організацій, благодійних внесків, а також інших джерел, не заборонених законодавством. Такий підхід свідчить про багатоканальний характер фінансового забезпечення клінічної діяльності й водночас відкриває можливості для розширення її ресурсної бази, реалізації додаткових освітніх і правопросвітницьких проєктів, покращення технічного оснащення та зміцнення кадрового потенціалу. Отже, належне нормативне закріплення прав і обов'язків студентів-консультантів, а також створення достатніх матеріально-технічних і фінансових умов є необхідними складовими ефективно організації діяльності юридичної клініки закладу вищої освіти України [8].

Висновки. Діяльність юридичної клініки закладу вищої освіти України доцільно розглядати як комплексно організовану форму поєднання освітньої, практичної та соціально орієнтованої правничої діяльності, що забезпечує не лише формування професійних компетентностей майбутніх юристів, а й реалізацію суспільно значущих завдань у сфері правопросвіти та надання правничої допомоги. Юридична клініка посідає самостійне місце у структурі сучасної юридичної освіти, оскільки сприяє набуттю здобувачами вищої освіти практичного досвіду застосування правових норм, виробленню навичок професійної комунікації, аналітичного мислення, роботи з документами та вирішення конкретних юридичних ситуацій.

Встановлено, що організаційно-правові засади діяльності юридичної клініки охоплюють сукупність нормативних, інституційних і функціональних елементів, від належного врегулювання яких залежить ефективність її роботи. Йдеться насамперед про визначення правового статусу юридичної клініки, принципів її функціонування, внутрішньої організації, компетенції керівника, кураторів та студентів-консультантів, а також процедурних основ надання правничої допомоги й здійснення правопросвітницької діяльності. Саме чіткість цих елементів забезпечує належне поєднання навчальної мети юридичної клініки з вимогами законності, професійної етики та якості надання правничих послуг.

Разом із тим, з'ясовано, що сучасний стан функціонування юридичних клінік в Україні потребує подальшого вдосконалення, насамперед у частині нормативного та організаційного забезпечення їх діяльності. Зокрема, доцільним є конкретизація повноважень керівника, кураторів та студентів-консультантів, а також запровадження єдиних підходів до документування результатів клінічної роботи. Окремої уваги потребує вироблення внутрішніх стандартів надання правничої допомоги, забезпечення конфіденційності звернень і контролю за якістю підготовки консультацій та правових документів. Не менш важливим є розширення використання цифрових форм роботи юридичних клінік та посилення взаємодії із суб'єктами, що здійснюють надання безоплатної правничої допомоги. Реалізація зазначених заходів сприятиме підвищенню ефективності діяльності юридичних клінік, зміцненню практичної складової юридичної освіти та більш повному забезпеченню суспільного запиту на доступну правничу допомогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Галай А.В. Спеціалізація юридичних клінік в Україні: quo vadis. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2016. № 1. С. 10–18. URL: <https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2017/07/Osnovni-navchalni-komponenty-yurydychnoyi-klinichnoyi-osvity.pdf>.

2. Дацко К.П., Стець Є.О. Захист прав споживачів фінансових послуг в юридичній клініці. *Правова позиція*. 2021. № 4. С. 26–32. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2021/4/5.pdf>.
3. Дубчак Н.С. Досвід організації та діяльності юридичних клінік в країнах правової системи англо-американського типу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія «Право». 2013. № 21. Ч. II. Том 1. С. 36 – 38. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/73753f48-43e6-4930-a01e-5c87ad112089>.
4. Зятіна Д.В. Удосконалення правового статусу відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 4. С. 93–98. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1289>.
5. Келемен Р.Ю. Роль юридичної клініки в професійній підготовці майбутніх фахівців з правознавства. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології*. 2017. № 5. С. 114–127. URL: https://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/63/part_2/19.pdf.
6. Мудрак Р. Правовий статус юридичних клінік в Україні. Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. *Філософія права*. № 4 (28) / 2021 С. 11–17. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1289/1335>.
7. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02 червня 2011 року № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text>.
8. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: Наказ Міністерства освіти і науки України від 03 серп. 2006 р. № 592. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06#Text>.
9. Стандарти діяльності юридичних клінік в Україні: схвалені Всеукраїнським з'їздом Асоціації юридичних клінік 19 червня 2014 року. *Асоціація юридичних клінік України*. URL: <https://legalclinics.in.ua/standarty-diyalnosti-yurydychnyh-klinik-ukrayiny>.
10. Юркевич І.В. Роль юридичних клінік у підготовці професійних юристів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 2 (22). С. 131–135. URL: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/1010>.
11. Юркевич Ю.М. До розмежування статусу юридичних осіб (їх об'єднань) публічного та приватного права. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 1. С. 46–50. URL: <https://ppr-journal.kiev.ua/archive/2016/01/8.pdf>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 21.02.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 20.03.2026
Дата публікації: 5.03.2026